

14.9.2007

KOULUTUKSEN JA TUTKIMUKSEN KEHITTÄMISSUUNNITELMA 2007 – 2012

- Viite** Opetusministeriön lausuntopyyntö 7/500/2007
- Kaupallisen Opetuksen Edistämislitto – Förbundet för Främjande av Merkantil Undervisning ry esittää seuraavassa kannanottonsa kehittämissuunnitelmaluonnokseen vuosille 2007 – 2012.
- Yleistä** Kehittämissuunnitelmaluonnoksessa on esitetty useissa kohdin, että myös yksityisten oppilaitosten asema turvataan kunnallisten kanssa tassa-arvoisesti. Oppilaitosverkosto liiketalouden, hallinnon ja tietojenkäsittelyn alalla perustuu vahvasti yksityisiin oppilaitoksiin ja on mielestämme erittäin tärkeää, että rahoitus ja muut toimintaedellytykset turvataan tasapuolisesti koulutuksen järjestäjille omistuspohjasta riippumatta.
- Ammattikorkeakoulut** Ammattikorkeakoulujen tulee saada mahdollisuus periä ulkomailta koulutukseen tulevilta opiskelijoilta vähintään samantasoisia opiskelumaksuja kuin useissa Keski-Euroopan maiden korkeakouluissa peritään.
- Luonnoksessa on todettu, että korkeakouluissa ikäluokkien pienenemisen myötä vapautuvat voimavarat ohjataan mm. tutkimus- ja kehittämis-toiminnan sekä aikuiskoulutuksen vahvistamiseen laadun kehittämisen ohella. Toisaalla luonnoksessa esitetään, että tieteelliseen tutkimukseen tehdyt lahjoitukset muutetaan laajasti verovähennyskelpoisiksi. Tämän tulee koskea myös ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa.
- Näillä toimenpiteillä yhdessä voidaan kohentaa ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusrahoitusta niin, että resurssit riittävät pitkäjänteiseen, tosin pääosin korkeakoulujen ulkopuolelta rahoitettavien projektien varassa tapahtuvaan toimintaan.
- Maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen lisääminen on tarpeellista. Tämän rahoitus olisi kuitenkin saatava lisärahoituksena joko perusrahoitukseen lisättynä tai sitten työvoimakoulutukseen varatuista resursseista.
- Erittäin kannatettava on luonnoksen esitys, että koulutuksen järjestäjä voi kohdentaa tutkintokoulutuksen resurssit tarpeen mukaan nuorten tai aikuisten koulutukseen.
- Toisen asteen ammatillinen koulutus**
- On erittäin kannatettavaa lisätä joustavuutta ammatillisiin tutkintoihin sitä kautta, että ammatillisia tutkinnon osia voidaan valita ristiin toisesta koulutusohjelmasta tai lähialojen tutkinnoista.
- Kannatamme myös sitä, että opiskelija, jonka valmiudet tai motivaatio eivät riitä kolmevuotisen tutkinnon suorittamiseen, voisi opiskella ja saa-

14.9.2007

da todistuksen yhdestä tai useammasta itsenäisestä tutkinnon osasta, joilla hän voisi työllistyä. Tällainen joustava järjestelmä sopii käsittäksemme erittäin hyvin nuorille, jotka ovat toiminnassaan usein varsin lyhytjänteisiä. Tällöin opiskelija voisi myöhemmin palata suorittamaan tutkintonsa loppuun.

Jos opiskelijoita koulutetaan osatutkintoihin, tulee rahoitusjärjestelmään ja tuloksellisuusrahoituksen mittareihin tehdä tarvittavat muutokset niin, ettei koulutuksen järjestäjän asema tämän vuoksi heikkene. Pääsääntönä pitäisi aina olla koko tutkinnon suorittaminen. Jos tästä ei erityisesti huolehdi, voi tutkinnon osiin kouluttaminen johtaa suhdanteista riippuen joillakin aloilla koko perustutkinnon häviämiseen. Toisaalta on myös tärkeää, että mahdollisimman moni nuori suorittaa koko tutkinnon. Näin hän saa perusvalmiudet myös jatkokoulutukseen myöhemmässä vaiheessa mahdollisesti tarvittavaa ammatinvaihtoa ajatellen.

Kun luonnoksen mukaan työssäoppimista lisätään ammatillisissa perustutkinnoissa, pitäisi toisaalta kannustaa koulutuksen järjestäjiä kaksois-
tutkintoyhteistyön laajentamiseen, jotta opiskelijoilla olisi mahdollisuus saada todelliset jatko-opintovalmiudet. Tämän kannustuksen tulisi näkyä myös rahoituksessa ja tuloksellisuusmittareissa.

Kun odotettavissa on kasvava työvoimapula ja koulutuksen järjestäjät eivät aina saa yhteisvalinnasta koulutuspaikkojaan täyteen, on merkittävä parannus, jos nuorisoasteen koulutuspaikkoja voidaan käyttää joustavasti myös aikuisten kouluttamiseen, kuten luonnoksessa on esitetty.

Luonnoksessa todetaan, että toisen samantasoisien ammatillisesti eriytyvän tutkinnon suorittajat ohjataan aikuiskoulutusohjelmiin. Tämä on hyvä pääperiaate ja on tärkeää että se rajataan ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin, joilla yleensä on myös työkokemusta. Pelkästään ylioppilastutkinnon suorittaneita nuoria on edelleenkin voitava kouluttaa opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa, koska heillä ei ole yleensä aikuiskoulutukseen riittävää työkokemusta.

Erytisoppilaitosten profiilin selkiyttäminen ja niiden kehittäminen myös muita oppilaitoksia palvelevina resurssi- ja osaamiskeskuksina on erittäin kannatettava asia, koska erityisopetuksen osaamisen hajottaminen kaikkiin oppilaitoksiin hukkaa tarpeettomasti resursseja.

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tarve on edelleen kasvamassa mm. maahanmuuton lisääntyessä. Tähän koulutukseen on tarpeen osoittaa myös lisää rahoitukseen oikeuttavia koulutuspaikkoja, jotta kasvava tarve saadaan tyydytettyä.

Oppimisympäristöjen ja opetusmenetelmien kehittämiseen tähtäävät toimenpiteet on mielestämme syytä ulottaa myös ammatilliseen perusopetukseen lukion rinnalla.

Ammattiopistostrategia

Liittomme pitää erittäin hyvänä ja tärkeänä sitä, että luonnoksessa on annettu selkeästi vaihtoehtoisia tapoja ammattiopistojen kokoamiseen. Paitsi alueellisia ne voivat olla myös alakohtaisia vahvoja yksiköitä sisäl-

14.9.2007

täen sekä nuorisoasteen että aikuiskoulutuksen. Tämä on samalla opetushenkilöstön työolosuhteita parantava kehityssuunta. Kannatamme lämpimästi myös aikuiskoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämispolitiikan tavoitteiden yhteensovittamista.

Aikuiskoulutus

On erittäin kannatettavaa, että tehdään selvitys koko aikuiskoulutusjärjestelmästä ja tarkistetaan sen hajanainen rahoitus ja hallinto. Myös rakenteita tulee tarkastella kriittisesti, jotta jokaisen aikuisen elämäntilanteeseen sopivia koulutusmuotoja olisi tarjolla. Myös työvoimakoulutuksen tulee sisältyä tarkasteluun.

Työelämässä olevien aikuisten mahdollisuudet opiskella ja suorittaa tutkintoja ovat toisella asteella lähes poikkeuksetta sidottuja heidän työnantajiinsa, koska työssäoppiminen tai ammattitaidon osoittaminen on tehtävä työpaikalla. Kuitenkin osa työnantajista on haluttomia panostamaan työntekijöidensä koulutukseen ja harvalla opiskelijalla on mahdollisuutta luopua työpaikastaan. Työssä käyville aikuisille tulisi olla tarjolla myös työnantajasta riippumatonta omaehtoista koulutusta tutkintoihin.

Tuloksellisuusrahoituksen laajentaminen koskemaan myös aikuiskoulutusta on kannatettavaa, mutta tulostittarit on valittava huolella kuhunkin aikuiskoulutusmuotoon sopiviksi.

Koulutustarpeiden ennakointia ja koulutuksen määrällistä ohjausta tulisi toteuttaa yhtenä kokonaisuutena, joka sisältää sekä aikuis- että nuorisoasteen koulutuksen.

Luonnoksessa korostetaan aivan oikeutetusti tarvetta ammatinvaihtajien uudelleen kouluttamiseen. Aikuiskoulutusjärjestelmä vaatii rakenteellisia muutoksia, jotta ammatinvaihto helpottuisi. Tällä hetkellä valtaosa ammatinvaihtajille sopivasta aikuiskoulutuksesta edellyttää opiskelijalta kyseisen koulutusalan työpaikkaa. Tästä muodostuu monille noidankehä: kun ei ole alan koulutusta ei voi saada alan työpaikkaa ja päinvastoin. Myös tuloksellisuusmittarit tulee laatia niin, että ne edistävät ammatinvaihtajien kouluttamista.

Yrittäjyyskoulutus

Luonnoksessa on esitetty, että ammatillisissa perustutkinnoissa laajennetaan yrittäjyysopintoja ja korkeakouluissa niitä tarjotaan valinnaisina. Tämä ei mielestämme ole riittävä toimenpide niillä aloilla, joilla valtaosa tutkinnon suorittaneista voi työllistyä vain perustamalla oman yrityksen. Esitämme, että kyseisten alojen tutkintoihin sisällytetään pakollinen yrittäjyys-moduuli sekä toisella asteella että korkea-asteella

Kansainvälisyys

Maahanmuuttajien määrä kasvaa kiihtyvällä vauhdilla. Monikulttuurisuus on jo useissa tapauksissa työpaikkojen arkipäivää. Alueelliset erot ovat huomattavia, mutta paljolti opetushenkilöstö tarvitsee taitojensa täydennystä tällä alueella. Esityksen mukaan tähän panostetaan sekä opiskelijoiden että opetushenkilöstön liikkuvuutta lisäämällä. Sen ohella tulisi kehittää tutkintojen tunnustamisen menettelyä niin, että maahanmuuttajien tuoma lisäresurssi voidaan hyödyntää työelämässä nykyistä tehokkaammin.

14.9.2007

Opettajat

Opettajien pätevyysasetus on uudistamisen tarpeessa, sillä se ei kaikilta osin ota huomioon ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tarpeita. Esimerkiksi suomi toisena kielenä olisi tarpeellinen pätevyysvaatimus maahanmuuttajien valmentavassa koulutuksessa ja itsenäisenä yrittäjänä toimiminen antaisi erälle opettajille paremman pätevyyden kuin muu työkokemus.

Luonnoksessa on todettu, että pätevän ja osaavan opetushenkilöstön saatavuus on varmistettava ja keinoina esitetään opettajankoulutuksen määrästä, opettajien työ-olosuhteista ja täydennyskoulutuksesta huolehtiminen. Näkemyksemme on, että jo tällä hetkellä koulutuksen järjestäjät huolehtivat näistä niin hyvin kuin nykyisellä rahoituksella on mahdollista. Työvoimapulan laajetessa lähes kaikille aloille on saatavuuden varmistamiseksi löydettävä lisää taloudellisia resursseja tai vähennettävä koulutuksen järjestäjän velvoitteita, jolloin resursseja voisi vapautua opettajan työn keventämiseen.

Vaikka ammatillisilla opettajilla on jatkuva oman alansa koulutustarve, ei tähän tulisi asettaa kaikkia opettajia koskevaa veloitetta koulutuksen järjestäjille. Täydennyskoulutuksen tarve vaihtelee eri aloilla ja osamisaalueilla. Pakollisista koulutuspäivistä on paljon huonoja kokemuksia yleissivistävän koulutuksen sektorilla. Jos lisää velvoitteita kuitenkin asetetaan, on tähän annettava myös taloudelliset resurssit.

Koulutuksen mitoitus

Koulutustarjonta 2012-projektissa on lähdetty vuosien 2000 ja 2004 ammattirakenteista työelämässä. Tämä on johtanut täysin virheellisiin lukuihin tietojenkäsittelyalan koulutuksen osalta kaikilla asteilla. Datanomikoulutus alkoi toisella asteella vuonna 2000, eikä työelämässä vuonna 2004 ollut vielä montakaan tutkinnon suorittanutta. Lisäksi tietojenkäsittelyn koulutus oli aina vuoteen 2006 asti sijoitettuna hallinnon ja kaupan alalle, mikä on saattanut heikentää sen erillistä tilastointia. Joka tapauksessa se johtopäätös, että alan työvoimatarve pienenisi huomattavasti, on mielestämme nykyisen ja tulevaisuuden työelämän tarpeiden vastainen. Tietojenkäsittelyalan työpaikkarakenne vaihtelee paljon maan eri osissa. Joillakin alueilla valmistuvat työllistyvät lähes sataprosenttisesti ja joillakin taas todella heikosti. Uudet innovaatiot vaativat johtaakseen menestyvään yritystoimintaan kuitenkin lähes aina tietojenkäsittelyn osaajia, joten kehittyvissä ja kansainvälisesti kilpailukykyisissä keskuksissa alan tutkinnon suorittaneita on oltava nykyistä enemmän. Aloittajamäärä pitäisi pitää valtakunnallisesti nykyisellään myös toisella asteella.

Vaikka kaupan alalla on paljon työvoimaa ilman alan koulutusta, sen ei voida odottaa tulevaisuudessa saavan suhteellisesti juurikaan nykyistä suurempaa osuutta koulutetusta työvoimasta, kun työvoimasta on pulaa kaikilla aloilla. Sen sijaan liike-elämän palvelujen sektori tulee kasvaessaan työllistämään nykyistä enemmän liiketalouden korkea-asteen tutkinnon suorittaneita. Alueelliset erot ovat suuria myös liiketalouden alan tutkinnon suorittaneen työvoiman tarpeessa. Kaupan alan osuus on pienempi suurissa kasvukeskuksissa ja taas liike-elämän palvelujen ja julkishallinnon osuus suurempi. Suuri poistuma sihteeri-assistentti työteh-

14.9.2007

tävissä lisää uuden työvoiman tarvetta näissä tehtävissä, vaikka työpaikkojen kokonaismäärä laskeekin huomattavasti. Aloitajamäärän pitäisi olla suunnilleen nykyinen.

Koulutuksen mitoituksessa ei ole esitetty aikuiskoulutuksen lukuja, jotka kuitenkin ovat siinä määrin merkittäviä, että kokonaistilanteen arviointi ilman niitä ei ole mahdollista. Aikuiskoulutuksen tilastointia pitäisi kehittää ja ennakoitua tehdä kokonaisuutena, kuten luonnoksessa on esitettykin.

Koulutuksen läpäisyasteet

Koulutuksen läpäisyastetta esitetään nostettavaksi kymmenellä prosenttiyksiköllä. Oppilaitosympäristön tuntien tavoite vaikuttaa mahdottomalta saavuttaa. Kun lisäksi tavoitellaan koko ikäluokan kouluttamista tutkintoon, vaikuttaa tavoite vieläkin epärealistisemmalta.

Läpäisyasteen käsite kaipaa selvästi muutoksia, kuten suunnitelmassa on esitettykin. On syytä ottaa tarkasteluun kaikki valmistuvat opiskelijat, myös ne joiden opinnot viivästyvät, mutta jotka kuitenkin lopulta valmistuvat tutkintoon. Vaikka toisaalta on tarpeen pitää tavoitteena koulutusaikojen lyhentämistä, ei opinnoissaan viivästyneiden tutkinnon suorittamista saisi estää. Tavoitteelliset koulutusajat tulisi jatkossa suunnitella ottaen huomioon eri opiskelijaryhmien edellytykset ja erilaiset koulutusmuodot. Tämä korostuu erityisesti aikuiskoulutuksessa kaikilla koulutusasteilla.

Rahoitus

Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen työssäoppimista on luonnoksessa esitetty laajennettavaksi nykyisestä. Mielestämme tämä tulisi heikentämään mahdollisuuksia kaksoistutkintojen järjestämiseen. Lisäksi se lisäisi kustannuksia tai heikentäisi koulutuksen laatua liiketalouden ja tietojenkäsittelyn perustutkinnoissa, koska työssäoppimisen ohjaustyö on aina yksilöllistä ja nykyinenkään rahoitus ei riitä tarpeeksi moniin työpaikkakäynteihin. Perusongelmana ovat muuta ammatillista koulutusta alemmat yksikköhinnat, joissa ei oteta huomioon että työssäoppimiseen käytettävien resurssien pitäisi olla yhtä suuria kaikilla aloilla.

Jos työssäoppimisen laajuutta kasvatetaan toisella asteella, on työpaikkaohjaajien työhön suunnattava lisää resursseja todennäköisesti kaikilla aloilla. Tähän ei mielestämme voida käyttää nykyistä yksikköhintarahoitusta, sillä tämä johtaisi koulutuksen tason laskuun. Nykyisin yksikköhintarahoituksesta käytetään vajaa puolet eli n. 2500 € varsinaiseen opetukseen. Jos tästä käytettäisiin esim. 20 opettajan työtuntia yksilöllisesti työssäoppimisen ohjaukseen, pitäisi varsinaista opetusta vähentää 25 %.

Koulutuksen ulkopuolinen arviointi

Kannatamme sitä, että myös aikuiskoulutus saatetaan ulkopuolisen arvioinnin piiriin, mutta sen arvioinnin tulisi tapahtua yhtenäisesti yhdessä nuorisoasteen koulutuksen kanssa niin, että koulutuksen järjestäjän toimintaa arvioidaan kokonaisuutena. Aikuiskoulutuksen monet järjestämis- ja toteutusmuodot ja -tavat tekevät sen arvioinnista monimutkaisen, eikä sitä

14.9.2007

pidä ottaa käyttöön ennen kuin koko järjestelmä on valmis ja tasapuolinen.

Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus osallistua ulkopuoliseen arviointiin. Näistä arvioinneista tulisi ilmoittaa nykyistä aikaisemmin ja eri tahojen toimeksiannot pitäisi koordinoida tai keskittää yhdelle toimijalle, jotta koulutuksen järjestäjän työmäärä ei tulisi ajoittain kestäättömäksi. Arvioitun koulutuksen järjestäjän pitäisi aina saada oman arviointinsa tulokset sekä vertailutiedot koko aineistosta.

Opiskelijan opintotuki ja työttömyysturva

Kehittämissuunnitelmaluonnokseen pitäisi saada sisällytettyä ratkaisu opintotuen ja työttömyysturvan väliin putoaville opiskelijoille. Tilanne on ollut jo vuosia se, että opiskelijoita eroaa tutkintokoulutuksesta kesken opintoja jäätyään työttömäksi, koska sama koulutus on työvoimaviranomaisten mielestä päätoimista ja opintotukiviranomaisten mielestä taas sivutoimista. Kuitenkin tutkinnon suorittaminen parantaisi työttömän työllistymismahdollisuuksia huomattavasti.

Yhteenveto

Kehittämissuunnitelmaluonnos sisältää hyvin paljon positiiviseen suuntaan koulutustamme kehittäviä esityksiä, joita kannatamme. Edellä esittämämme muutokset parantaisivat suunnitelmaa kuitenkin huomattavasti ja toivomme että ne otetaan sen jatkoyöstämisessä huomioon.

KAUPALLISEN OPETUKSEN EDISTÄMISLIITTO – FÖRBUNDET FÖR FRÄMJANDE AV MERKANTIL UNDERVISNING RY

Kaarina Dromberg
Puheenjohtaja

Ritva Saastamoinen
Toiminnanjohtaja